

Директор школы: *И. М. Омаров* 20__ г.

Доклад на тему: "Къумукъланы халкъ емакълары".

Онгаргъан
къумукъ тилден дарс
береген муаллим: Алиева З.К.

Емакъларда эпсиз тамаша, ажайып кюйде айтыла.
Ондан къайры да, оларда намус, къоччакълыкъ,
адамлыкъ, саламатлыкъ, тазалыкъ, билим,
гъакъылмакътала

Эдепсиз, кукай, намарт, къара юрекли, макътангыкъ,
билимсиз, сай гъакъыллы адамлар буса гъар яшавда
утдуралар, башына уллу хорлукъ алалар. Еммакъларда
халкъ гъар даим де ярлыланы, янгызланы, гючю азланы
янын тутта, пачаланы, байланы, гючюне базынып
юрюйгенлени буса сеге. Бу асарларда нечакъы ажайып
ишлени, тамаша адамланы, жанланы гъакъында
айтыла буса да, халкъны яшав гъалы, ону загъматы,
хасияты, зулмучулагъа оьжетлилиги, уллу умутлары ва
хыйлы хыяллары арив берилле, тюз суратлана.

Башгъа халкълар йимик, къумукълар да емакъланы кеп
бай хазнасын яратгъан.

Емакълар уьч тюрлю белюкге белюнме бола:

1. Жан –жаныварланы гъакъынд. Емакълар.
2. Сигърулу емакълар
3. Яшав –туруш емакълар

Биринчи белюкдеги емакъларда тюрлю-тюрлю жан-
жаныварланы гъакъында айтыла, оланы гъар тюрлю
сюню хас белгилери, хасиятлары бар. Амма жан-
жаныварланы гъакъында сейленсе де, олар этеген
ишлени суратлав булан адамланы аралыкълары
гъакъында айтыла, инсанланы ишлерине багъа
берилле. Масала, тюлкюню келпетиндегъиллачы
адам суратлана.

Берюню келпетинде- оъзю тойса да, гезю тоймайгъан йыртгъыч «берю» хасиятлы адам, къоянны келпетинде-гючю аз ва къоркъач буса да, кеп гючлюлерден оър гелме болагъан адамны келпети, атны келпетинде буса оъз загъматы булан яшайгъан, адамгъа елдашлыкъ этеген, оъзюне тиймесе, тиймейген, тек тийгенге тийишлисин береген адамны келпети суратлана.

«Сигъру» деген сез тамаша, ажайып, бек къужурлу, яшавда болмасдан ишлени англата. Шолай болгъан сонг, «Сигърулу емакълар» деп ажайып ишлени, тамаша гюнерлери булангы игитлени гъакъында къапдуруп хабарлайгъан емакълагъа айтыла. Бу емакълар да кеп бырынгы заманларда яралгъан. Шону учун сигърулу емакъларда кеп алдагъы вакътилерде гертиден де яшавда болагъан деп адамлар инанагъан келпетлер яда ерлер суратлана.(Масала, дев, аждагъа, энем, етти къат ер, етти къабат кек ва шолай баш).

Нечакъы сигърулу, ажайып ишлени гъакъында сейленсе де бу емакъларда да загъматчы халкъны пикрулары-ойлары, умутлары-хыяллары гъакъында айтыла. Амма шо пикрулар –ойлар, умутлар-хыяллар яшав-туруш емакъларда айрокъда ачыкъ берилле, неге тюгюл, бу тайпа емакълар яшавда болагъан ишлеге, агъвалатлагъа шайлы ювукъ.

Бу емакъларда ортакъчылыкъ этеген келпетлер де кебюсю яшавда болма болагъан яда болгъан

инсанлар, масала, ярлы игит уланлар, осал, намарт байлар ва башгъалары. Олай демек, яшав-туруш емакъларда яшав бар кююнде берилип къала демек болмай: бу емакъларда да чебер фантазия, къопдурув аз тюгюл, амма мунда аслу гъалда биз елугъагъан зат-оятгюр масхара, оьжетли иришхат, кюрлю-кюлкю, эсде екъдан тувуп къалагъан тамаша-гъаллар

Яшлагъа охутуп билим бергенден къайры, оланы яхшы къылыкъда тарбияламакъ учун муна шолай емакълардагъы игитлер бек кемек эте. Яшлар бекиштагълыкъ булан шолай емакъланы охуй.